

ZIVKO BJELANOVIC

O JEDNOJ DIJALEKTOLOŠKOJ MONOGRAFIJI:

Dr Dragoljub Petrović, *Govor Banije i Korduna*, Novi Sad — Zagreb 1978.

Sjeverozapadni ijekavski govori, tj. oni govori istočnohercegovačkog tipa koji su se poslije migracionih pomaka našli izvan matičnog teritorija, nisu više dijalektološka nepoznanica kao što su to bili sve donekadavno. Poslije dviju disertacija (Dešičeve *Zapadnobosanski ijekavski govori*, Srpski dijalektološki zbornik, knj. XXI, Beograd 1976. i Petrovićeve *O govoru Zmijanja*, Novi Sad 1973) gotovo istovremeno s Finkinim radom *Stokavski ijekavski govori u Gorskom kotaru* (Zbornik za filologiju i lingvistiku XX/1, Novi Sad 1977) pojavila se i monografija *Govor Banije i Korduna* koju je napisao dr. Dragoljub Petrović, profesor Filozofskog fakulteta iz Novog Sada.

Kao što je već uobičajeno u našoj dijalektološkoj literaturi (starijoj, novijoj i najnovijoj) i u Petrovićevoj je studiji govor Banije i Korduna potpunije prikazan na fonološkoj i morfološkoj nego na sintaktičkoj i leksikološkoj razini. Na izvanredno bogatoj građi, sa smislom da o jezičnim pojavama govori vrlo jasno i da suvremenom dijalektografskom metodologijom jezičnu empiriju učini preglednom, dokazao je autor da je najsjeverozapadniji novoštokavski govor usprkos višestoljetnom kontaktu s kajkavskim i čakavskim govorima sačuvao sve važnije fonološke i morfološke odlike istočnohercegovačke baze kojoj u našem dijalektološkom mozaiku pripada ovaj govor.

Sitnije razlike koje se u odnosu na istočnohercegovačke i šumadijsko-vojvođanske govore manifestiraju u nedosljednijem prenošenju akcenta na proklitiku, u nešto otvorenijem izgovoru vokala *e*, u zatvorenijoj vrijednosti vokala *o* (u Kordunu dosljednije nego u Baniji vrijednosti *u*), u većem opsegu (barem u Kordunu) jekavskog izgovora dugog jata, »u manjem domašaju jekavskog jotovanja« (djeca, tjeskoba, utješiti, djetelina, tjeme itd.), u slobodnijem rasporedu duže i kraće množine imenica m. r., u još uvijek jasnim tragovima starijih oblika dativa, lokativa i instrumentala mn. imenica *a-deklinacije* (kućami, ćuricami, rukami, nogami itd.), u znatno sniženoj frekvenciji oblika imeničke deklinacije pridjeva itd. — pripadnost jezičnog idioma Banije i Korduna govorima ko-

ji se nalaze u osnovi našeg jezičnog standarda ne dovode u sumnju. Autor, štaviše, tvrdi u zaključku svoje monografije da npr. »u Hrvatskoj nema govora bližih književnom jeziku nego što su to jekavski govori« kojima pripada i banijsko-kordunski govor. A kad se uzme u obzir da u supstandardu nema ni jednog jezičnog entiteta (organskog ili neorganskog) koji se ne razlikuje od standardne forme našeg novoštokavskog idioma i da se u književnom jeziku kakav je u nas u Hrvatskoj nalazi (i)jekavska zamjeña nekadašnjeg jata i Vuk-Daničičeva akcentuacija (dakle ona kojoj su bliži jekavski nego ikavski novoštokavski govori), onda ovim autorovim tvrdnjama nema prigovora.

Druge dvije razine govora Banije i Korduna manje su istražene. Pod nepretencioznim naslovima *Iz sintakse i Iz leksike i frazeologije* autor na četrdesetak stranica iznosi rezultate svojih, kako reče, fragmentarnih istraživanja upotrebe padeža, glagolske sintakse, rečenične strukture, reda riječi te kongruencije i bilježi »nesistematski skupljenu zbirku« od 900 do 950 riječi, interesantnih po akcenatskom ili kakvom drugom fonološkom detalju, »varijantskoj markiranosti« itd.

Šteta je što se u ovoj knjizi nije našlo i poglavlje iz tvorbe riječi pa makar s rezultatima fragmentarnog i nesustavnog istraživanja kao što je to bilo u slučaju leksika i frazeologije. U suvremenim dijalektološkim istraživanjima u nas ova razina jezika ne bi smjela više izmicati pogledu dijalektologa »osjetljiva nerva«. U tvorbi riječi, u elementima kojima se od jednostavnijih formi izvode složenije (one sufiksalnog, prefiksalnog ili kakvog drugog tipa), u fonološkim i morfološkim manifestacijama koje su posljedica derivacije — »duša« jednog govora ogleda se samo nešto drugačije nego u zatvorenim sustavima kakvi su fonologija i morfologija.

Na početku Petrovićeve monografije nalazi se izvanredno sintetičan i za knjigu s jezičnom problematikom izvanredno detaljan pregled migracionih kretanja naroda Banije i Korduna od turskih prodora pa do 19. stoljeća. U interpretaciji jezične građe, kakva je prije nekoliko godina nađena na krajnjem sjeverozapadnom dijelu štokavštine, autor je nužno morao voditi računa i o onome što nije jezik, ali je na jezik bitno utjecalo. Koliko su jezične forme posljedica i nejezičnih realnosti, može se vidjeti i na detalju kad autor, govoreći o kolebanju u jednosložnim i dvosložnim refleksima jata komparativno u etnički kompaktnoj sredini i sredini s »oštrim etničkim kontrastima«, vrlo kategorički tvrdi da odgovor na mnoga pitanja o tipičnim i netipičnim pojavama u realizaciji nekadašnjeg vokala nećemo »moći očekivati prije nego što se utvrde svi bitni detalji o tome kada su, kojim pravcima i odakle ijekavske mase naseljavale sve sjeverozapadne štokavske prostore na kojima se i danas nalaze« (str. 48).

Svim onim dobrim i najboljim odlikama Petrovićeva rada (iscrpnost fonološke i morfološke građe, pouzdanost dijalektološkog podatka, sistematičnost, jasnoća i ljepota govorenja o jezičnim apstrakcijama, pristup jeziku sa sociolingvističkog stajališta itd.) dodajem još jednu. Au-

tor odlično poznaje i ostale novoštokavske govore zapadnog tipa i literaturu o njima, pa o dijalektološkim pojavama u Baniji i Kordunu često govori pozivajući se na ostale autore (i kad se slaže i kad se ne slaže s njima) i komparirajući jezične oblike jednog područja s oblicima drugog (Banije i Korduna u odnosu 1. na jekavske govore Like, sjeverne Dalmacije, Slavonije i Gorskog Kotara i 2. na ikavske govore zapadne Bosne), komunicira s čitaocima korigirajući pogrešno, sumnjajući u tvrdnje, kategorično tvrdeći, naslućujući rješenje itd.

Najavljeno savjetovanje o štokavskom narječju koje organizira JAZU (Razred za filologiju — Odbor za dijalektologiju) i dijalektološke studije novijeg vremena, među kojima je na istaknutom mjestu i ona o kojoj sam u ovom osvrtu nešto više rekao, sigurno će potaknuti naše dijalektologe i ostale jezične stručnjake da prouče i neproučene jekavske (i ne samo jekavske) govore u Hrvatskoj, one u Lici, sjevernoj Dalmaciji i Slavoniji. Kad tako upoznamo supstandard, bit će nam jasniji i sadašnji standard i ono što bi trebalo da on bude.